

Inleiding biografie Mien Ruys

Het voor licht toen in de ochtend van 9 januari 1999 de lijkwagen met het lichaam van Mien Ruys het erf van de eens zo beroemde Kwekerij Moerheim verliet. De laatste jaren had haar geheugen haar steeds meer in de steek gelaten. Omdat zij in gedachten nog steeds bezig was met tuinontwerpen bleef zij aan de mensen die haar verzorgden dringende vragen stellen: hoe heette die éne plant nu ook al weer die zij nodig had voor het ontwerp dat haar nog voor ogen zweefde.

Hoewel zij door haar hoge leeftijd al enige tijd niet meer actief was in het vak, waren de overlijdensberichten in dag- en vakbladen eensluidend in hun opvatting: een van de grootste tuinarchitecten was Nederland ontvallen. In De Volkskrant werd zij de 'grondlegger van de discipline [van de tuinarchitectuur] in Nederland' genoemd¹, terwijl Vrij Nederland op twee pagina's een 'postuum portret van de grand old lady van de Nederlandse tuincultuur' bracht.²

Als tuinarchitecte genoot Mien Ruys zowel onder vakgenoten als bij het grote publiek grote erkenning. Nog altijd wordt zij, ook in het buitenland, gezien als een van de belangrijke vertegenwoordigers in de twintigste-eeuwse tuin- en landschapsarchitectuur. In de publicatie *The Modern Garden* vergelijkt de invloedrijke tuinhistorica Jane Brown Ruys' oeuvre met dat van Le Corbusier, Burle Marx, Arne Jacobson, Walter Gropius en Pietro Porcinai.

Dit roept de vraag op, wat er dan zo bijzonder was aan haar werk, hoe het zich onderscheidde van dat van haar Nederlandse collega's en hoe het is ingebed in de historische ontwikkelingen. Een van de antwoorden ligt in het gegeven dat Mien Ruys' werk invulling wist te geven aan de verbindingsperiode tussen twee fasen in de tuin- en landschapsarchitectuur: die van de vroege architectonische tuinstijl en het Modernisme. In haar ruim 70-jarige carrière (1923-1995) zijn verschillende perioden te onderscheiden. Tussen 1938 (De Muzenhof) en 1978 (Stadthalle Biberach) maakte zij haar belangrijkste ontwerpen; daarbinnen is de Wederopbouwperiode aan te merken als de meest intensieve. De spil in haar werk is het contrast dat gevormd wordt door de verhouding tussen de heldere lijnen van de plattegrond en een vaak overvloedige, kleur- en vormrijke beplanting.

Rond het fin de siècle was tuin- en landschapsarchitectuur voornamelijk het domein van conservatieve heren uit de hoogste en de hogere middenklassen. Zij hielden zich beroepsmatig of als toegewijd amateur vooral bezig met dendrologie. Met boomgroepen, slingerende waterpartijen en gazons werden rondom villa's en buitenplaatsen kleine parken gecomponeerd die de illusie van natuur moesten creëren als buffer naar de buitenwereld. Aan de andere kant was er een sociaal en artistiek vooruitstrevende stroming ontstaan, die het leven op het platteland verheerlijkte en de verworvenheden daarvan wilde inpassen in de stedelijke omgeving. Met stromingen als de 'wild gardening' en de 'cottage tuin' kreeg de tuinarchitectuur dwarsverbanden met ambachtelijke kunsten en opkomende natuurbewegingen. Door veranderende ideeën van kunstenaars en wetenschappers over de plaats van de natuur in de moderne samenleving kwam de tuinkunst tijdens Miens jonge jaren in een stroomversnelling terecht: de elitaire Deysseiaanse natuurbeleving veranderde in een moderne, opvoedkundige natuuropvatting die voor iedereen toegankelijk moest zijn. Als hartstochtelijk wandelaar met een groot enthousiasme voor de vogelbescherming was ze zelf een exponent hiervan.

Al spoedig kwam ze in aanraking met de beweging voor natuurbehoud en het gebruik van wilde planten in tuinen, zoals verwoord in het werk van Jac. P. Thijsse, C.P. Broerse en C. Sipkes. Buitenlandse ontwikkelingen op dit gebied leerde zij niet zelden uit de eerste hand kennen, omdat haar vader Bonne Ruys een groot internationaal netwerk aan vakgenoten had, die zijn kwekerij Moerheim regelmatig bezochten. De aandacht van tuinarchitecten voor dendrologie verschoof geleidelijk naar bloemen en vaste planten, mede omdat grote landgoederen plaatsmaakten voor villawijken met kleinere tuinen. Dit vroeg om nieuwe plattegronden, niet alleen in lijnvoering, maar ook met nieuwe functies. Het ontstaan van forensendorpen, vermeerderd met nieuwe opvattingen over de heilzame invloed van zonlicht en sociale emancipatie, leidde ertoe dat vrouwen een grotere rol kregen in de vormgeving en het gebruik

---

¹ Jaap Huisman, 'Modernist Mien Ruys deed meer dan bielzen leggen', *De Volkskrant*, 13-01-1999

² Martje Breedt Bruyn, 'De dood van een tuinarchitect. De tweede natuur van Mien Ruys', *Vrij Nederland*, 30-01-1999

van de tuin. Het tuinieren populariseerde en met haar standaardwerk 'Het vaste plantenboek' (1950) en haar vele artikelen was Mien Ruys jarenlang de voortrekker daarvan.

Intussen sprak zij als gelijke over stedenbouwkundige vraagstukken met vooruitstrevende stedenbouwers en architecten, en was zij actief binnen de architectengroep 'de 8 en Opbouw'. In de sociale woningbouw en de moderne tuinsteden moest volgens haar de gemeenschappelijke tuin een ontmoetingsplaats op buurtniveau worden. Voor fabrieksarbeiders moesten werkplekken gecreëerd worden die toegang gaven tot tuinen en groen, als compensatie voor eentonig werk en ook bij ziekenhuizen en verpleeginrichtingen mochten tuinen niet ontbreken.

Tegen deze achtergrond ontwikkelde zich Mien Ruys' loopbaan. Daarbij was de plaats waar haar wieg stond een cruciaal gegeven. Geboren in een kwekersmilieu, kwam zij als kind al in aanraking met alle facetten in het vak. Een van de gevolgen daarvan was dat zij het Duitse concept van de proeftuin voor vaste planten in Nederland introduceerde. Dat zij vanuit deze letterlijke proeftuin haar ideeën ontwikkelde, was ongebruikelijk onder tuinarchitecten en maakte haar werk experimenteel, maar ook inzichtelijker voor andere tuiniers. Tegelijkertijd zorgden de connecties van haar vader op kwekerij Moerheim ervoor dat zij als jonge vrouw aan opdrachten kwam.

Toch werd haar carrière haar niet in de schoot geworpen, zoals blijkt uit haar lang gesloten gebleven dagboeken waaruit in deze publicatie voor het eerst wordt geciteerd. Doordat Mien Ruys van jongs af gewend was haar gedachten te formuleren en op schrift te zetten is haar persoonlijke ontwikkeling en die van haar werk goed te volgen, hoewel zich in het archiefmateriaal enkele grote leemtes bevinden. Gepoogd is in dit verhaal niet alleen biografische gegevens en de hoogtepunten uit haar oeuvre te belichten, maar ook te schetsen hoe in deze turbulente tijd de tuin- en landschapsarchitectuur en sociaal-maatschappelijke ideeën zich ontrolden en welke dwarsverbanden er bestonden met stromingen in de politiek en de kunsten. Een belangrijk kantelpunt blijkt de Tweede Wereldoorlog: na 1945 stond de tuin- en landschapsarchitectuur met de Wederopbouw voor een enorme opgave waarin Mien Ruys haar tot dan toe als avantgardistisch beschouwde ideeën kwijt kon. Maar er ging heel wat strijd aan vooraf eer zij zich uit de provincie had losgerukt en zich kon ontwikkelen tot een zelfstandige en onafhankelijke vrouw. Dat was vooral te danken aan haar aan monomanie grenzende gedrevenheid voor het vak.